

Vasile Militaru – History and Poetry

Vasile Militaru – Histoire et Poésie

Vasile Militaru-istorie și poezie

Corina BEJAN VAȘCA

Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” Arad

E-mail: macrinabejan@yahoo.com

Abstract

Having fought in World War II, in poetry Vasile Militaru exemplarily takes the step between history as experienced and history as imagined. History is seen heroically, rulers and kings with lofty virtues are supported by the people through the country's turning points. In his poetry, the values legitimated by history are the Romanian nation and national identity.

Résumé

Ayant été un combattant dans la Seconde Guerre Mondiale, dans la poésie Vasile Militaru fait le pas entre l'histoire vécue et l'histoire inventée, exemplairement. L'histoire est vue sous un aspect héroïque, les voïvodes et les rois, ayant d'hautes vertus, sont soutenus par le peuple dans les moments décisifs pour le pays. Dans sa poésie, les valeurs légitimées par l'histoire sont la nation roumaine et l'identité nationale.

Rezumat

Combatant în al Doilea Razboi Mondial, Vasile Militaru, în poezie, face pasul între istoria trăită și istoria plăsmuită, exemplar. Istoria este văzută sub aspect eroic, domnitori și regi, cu alese virtuți, sunt susținuți de către popor în momentele de cumpănă pentru țară. În poezia sa, valorile legitimate de istorie sunt națiunea română și identitatea națională.

Keywords: *poetry, history, people, national identity.*

Mots clefs: *poésie, histoire, peuple, identité nationale.*

Cuvinte-cheie: *poezie, istorie, popor, identitate națională.*

Atmosfera literară și culturală în care s-a format și s-a exprimat Vasile Militaru are o coordonată bine pusă în evidență: viziunea eroică asupra istoriei naționale. Consecința acesteia este cuprinderea ei în opere literare pentru ca măreția faptelor să poată fi cunoscută în chip sensibil și să educe generațiile tinere în respectul pentru aceste valori. „Ne situăm pe o poziție oarecum diferită în a considera tema istoriei etnice și nu naționale – vom vorbi abia în secolul XIX de *națiune* – tema specifică romantismului. Programul *Daciei literare* vorbește la 1840 de-abia de: „Istoria noastră are destule fapte *eroice* (s.n.), frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice, pentru ca să putem găsi noi subiecturi de scris, fără să avem pentru această trebuință să ne împrumutăm de la alte nații” [1]. Valorificăm ideea lui Tudor Vianu și considerăm romantismul ca o formă de spirit caracterizând atitudinea poetică. Elementul definitoriu al acestei stări este sentimentul timpului. „Romanticul este în adevăr ființa care are o adâncă și variată experiență a timpului” [2]. Adăugăm și descoperirea EU-lui care, situat în timp, are, prin imaginație sau vis, posibilitatea să construiască ample viziuni și tipuri glisând pe axa timpului. Își apropie un

trecut măreț comparându-l cu prezentul trăit sau proiectează năzuințele într-un viitor, la fel hiperbolizat sau încărcat de imagini pline de strălucire. Apare, îndeosebi pentru prezentul trăit, sentimentul unui timp fără conținut, antiteza ca figură de gândire predilectă aducând ceea ce întâlnim la Baudelaire – spleen-ul.

Despre conținutul romantic al mișcării sămănătoriste s-au pronunțat toți criticii importanți ai vremii (O. Densușianu, Mihail Dragomirescu, G. Ibrăileanu), cei moderni (G. Călinescu, T. Vianu, E. Lovinescu), dar și G. C. Nicolescu, Dumitru Micu, Paul Georgescu, Zoe Dumitrescu Bușulenga dintre cei apropiați actualității.

Aplicate la opera cu tematică istorică a lui Vasile Militaru și cu deosebire la volumul *Cântarea Neamului* (1925), ideile romantismului ca dat spiritual și al romantismului ca atitudine poetică dau cadrul concepției asupra istoriei, concepție formată din contactul cu operele literare și nu prin sistematizarea ideilor generale sau aprofundarea filosofiilor gânditorilor romantici.

Poetul pe care-l analizăm dobândește o viziune metafizică asupra istoriei prin credință. Istoria întreagă se desfășoară în amplul poem *Cântarea Neamului* pe fundalul religiozității, am zice genetice și sub simbolul Sfintei Cruci. Este influențat și de ideile lui Nicolae Iorga, care așeza un raport de egalitate între romantism și sentimentalism, retorică, grandilocvență – toate dăunătoare unei adevărate istorii. Pentru Iorga, baladele lui Bolintineanu sunt rezultatul unei lipse de simț istoric și de simț estetic: „...noi știm trecutul, îl luăm de la cercetările istorice, și nu de la închipuire, și înțelegem a-l pune în legătură cu prezentul și viitorul neamului nostru... Și putem zice că acum întâi avem cunoștință adevărată a trecutului românesc”[3].

Poemul amintit, cât și celelalte poezii dedicate istoriei trecute sau a celei trăite de către poet au în cuprins structura unui manual de istorie: tema – lupta eroică și virtuțile marilor voievozi. Secvențe: popoarele migratoare, dinastia Basarabilor, Mircea cel Bătrân și lupta de la Rovine, Ștefan cel Mare în luptă cu ungurii, cu polonii, cu turcii, precizându-se și locurile încărcate de jertfe, Mihai Viteazul și întâia Unire de la 1600. Urmează Tudor Vladimirescu, Cuza-Vodă și Unirea de la 1859. Cronologia – am putea spune referitor la poem „cronograful” – se desfășoară către epoca națională: Carol I și Regatul, Ferdinand „cel Mare”! Vodă Ferdinand cel Drept!, războiul în care poetul a luptat și Marea Unire. Avem o viziune lirică izvorâtă din spiritul romantic cultivat prin prezența sa în gruparea sămănătoristă, o disciplinare „științifică” a imaginației, care este condusă după cronologia marilor evenimente, dar și prin portretizarea convențională a personalităților. Viitorul neamului rămas întreg „la suflet, în Credință și la datini” e legat moralmente de datoria generațiilor de a lăsa „moșia pururea întreagă/ Cât va fi, pe bolta lumii să mai ardă sfântul soare”.

Istoria, văzută din perspectiva faptelor cruciale și a eroilor reprezentativi, este corelată cu ceea ce ideologia literară a numit *specific național*. La fel ca și în experiențele intelectuale sau estetice anterioare, Vasile Militaru reține doar sensul evident al noțiunii, așa cum apare în poezie. Se știe că această noțiune de sorginte pașoptistă este dezvoltată și aplicată programatic de către poporanism. Enunțul lui Ibrăileanu: „Literatura românească nu poate fi decât românească...Și spiritul românesc, considerarea lumii și reacția față cu lumea fiind mai nepervers, mai curat la poporul românesc de la Paris, numai acei scriitori vor reprezenta spiritul românesc care, sau fac parte din țărâtime și n-au rupt legăturile morale cu ea, ca luând pe cei mai tineri de pildă Octavian Goga...” [4] dă expresie modului în care Vasile Militaru înțelegea să aducă istoria în fața unor generații frământate tocmai de procesul identității și legitimării formelor moderne ale existenței sociale, dar și a trăsăturilor care le particularizează pe acestea. Literatura înseamnă *cuvânt*, grija mare a poezilor trebuie îndreptată înspre limba în care scriu pentru că, după afirmația lui Constantin Stere, „...fiecare cuvânt al limbii naționale evocă la toți fiii unui neam un convoi întreg de simțiri și reprezentațiuni, cu toate nuanțele, vibrațiunile, în care răsună bucuriile și durerile vieții sufletești comune a atâtor șiruri de generațiuni ce l-au strâns înainte de ei: în fiecare cuvânt se rezumă *toată istoria neamului*, așa cum ea a fost simțită și trăită *împreună*”. Iată asimilată în viziunea poetului *Cântării Neamului* și această idee, chiar dacă nu în mod explicit, nu ca o referință culturală, ci intuitiv, în modul de reprezentare a istoriei neamului.

Înțelegem prin „reprezentare” unitatea intuiției sensibile cu efortul de cunoaștere și înțelegere a materialului transfigurată. Precizăm: istoria este una a faptelor, corespunzător viziunii pozitiviste a lui Nicolae Iorga; *căutarea* este cea a poetului care prin imaginarul creat reprezintă faptele; cuvântul are rolul de a sintetiza fapta și, prin folosire, să-i transmită întreaga semnificație. Vasile Militaru nu o spune, dar ne face să înțelegem că rolul poetului îl asumă după credința lui Octavian Goga: „Sămănător de credințe și sămănător de biruințe”.

Pentru istoricii vremii, în frunte cu Nicolae Iorga, plămuirile nu puteau fi acceptate cu referire la istorie. De aceea, literar vorbind, Vasile Militaru nici nu creează imagini expresive, ci narează în fond fapte ilustrative. Nu-și asumă în eul creator substanța dramatică a istoriei. De pe poziția naratorului, folosind retorica clasică (invocația, exordiul, ritmul narațiunii – tensiune/echilibru – succesiunea secvențelor, acțiunea unitară, cadrul spațio-temporal) aduce un elogiu personalităților.

Istoria faptelor este resimțită ca aparținând ființei poetului. În acest caz, simbolistica este una a elementelor esențiale, *oseminte, țărână, fântână, balade* condensează sensurile adânci ale ființării neamului. În chip paradoxal, istoria reprezentată de poet este mai aproape de ceea ce concepțiile actuale configurează - un trecut potrivit unei alte paradigme gnoseologice, în care este pus în evidență rolul imaginarului în istorie. „Omul poate fi definit ca o ființă fabuloasă. Nimic mai specific decât fabulația, acest joc nesfârșit cu tot ce ne înconjoară, prelungit adesea până la ieșirea în afara oricărei realități tangibile sau *demonstrabile* (s.n.)”. [5] Nu ne vom referi aici la consecințele acestei orientări pentru cercetarea istoriei ca știință a trecutului, trecut care înseamnă „legitimare și justificare” în expresia lui Lucian Boia [6]. Adăugăm aici alte două aspecte: primul este legat de ideea că omul este *animal à récits*, a cărui „unică certitudine este în a fi narat (Notre seule certitude c'est d'être narré – Paul Ricoeur)”. [7] Cel de-al doilea, ideea că, în mod universal, există tendința de a personaliza istoria, de a înzestra cu alese calități personalități care reprezintă relațiile între oameni (popor, societate, națiune) și destin. O imagine apocaliptică creează Vasile Militaru pentru a fixa mărșăria sacrificiului în primul război mondial:

„Cu mașini în chip de vulturi uriași, umplând văzduhul,
 Îndârjiți, vrășmașii noștri suiau roiuri către cer
 Și, pe oastea românească, vrând pe veci să-i curme duhul,
 Aruncau potop de flăcări, de otravă și de fier!...”

Prin modul de expunere, eroismul ostașilor români se ridică până la sublim. În fruntea acestor sacrificii și a acestei izbânzii a stat regele Ferdinand – în alternativa lirică propusă. Prin același procedeu de reprezentare, poetul evocă două aspecte reale, confirmate documentar: decorarea eroilor în momentul în care Ferdinand devine „comandantul suprem al forțelor ruse-române din Moldova” [8] și, în spiritul tradiției, „ca odinioară domnitorii români, regele țării se lega să dea țăranilor: 1. Pământul pe care-l muncesc și pe care l-au apărat iarăși cu sângele lor și 2. dreptul de a hotărî destinele politice ale României prin introducerea votului obștesc...” [9]. Vasile Militaru înscrie în istoria lirică o ipostază a mitului dinastic „absent până atunci (1866) din cultura politică românească” [10], configurând personalitatea mitificată a acestuia pe „coordonatele bunătății, omeniei, apropiat și înțelegând «glasul profund al țării»”, animat și făptuitor al idealului național și al justiției sociale. Poetul dă și o dimensiune fundamentală, pentru că prin evocare în personalitatea regelui regăsim și strămoșii, mai exact, calitățile lor eroice, decisive în momentele cruciale ale istoriei. Altfel spus, tradiția voievodală românească este cuprinsă în această mitologie dinastică. Dacă Cezar Petrescu scria *Cei trei regi*, carte destinată propagării mitului dinastic, în care Carol I este „făuritorul regatului”, Ferdinand „făuritorul României Mari”, iar Carol al II-lea „făuritorul României veșnice” (și totodată „părintele satelor și plugarilor” și „regele culturii”) [11], nici Regina Maria, prezentă în poemul lui Vasile Militaru, nu lipsește din mitul dinastic: o consacră deplin Aron Cotruș într-un poem de aspră expresivitate intitulat *Maria Doamna*, în care sunt convocați domnitorii care-i aduc prinosul faptelor lor.

Panteonul național revine în opera poezilor în aproximativ aceeași structură, interpretările și distribuția accentelor fiind diferite, în funcție de ideologia asumată, de statutul creatorului sau, ca și în cazul lui Cezar Petrescu, de oportunități circumstanțiale.

În viziunea istorică a lui Vasile Militaru, evoluția în timp a poporului român este ilustrată de acțiunea marilor bărbați ai neamului, mitul fondatorilor, eroismul și dăruirea, sacrificiul și prețul sângelui date de cei mulți, conștiința demnității, măreției și credinței, mitul dinastic. Toate s-au așezat într-o „cântare” menită să educe, să stimuleze, să înrădăcineze în conștiințele tinere legitimitatea dănuirii și eforturile pentru făurirea unui viitor.

Atmosfera de primejdie presimțită, amenințarea pierderii identității percepute din tensiunea momentelor trăite sunt transpuse în cuvinte care vizează înălțimea eroică și forța credinței:

„Tu, deasupra vijeliei înălțându-te ca smei
Prinde-n pumnii tăi, Române, trăsnetele ca un Zeu,
Și, cu ele, pe vecie să trăsnești în toți mișei
Cei ce năruiesc Altare, izgonind pe Dumnezeu”.

Într-o concluzie privind raportul istorie-poezie, putem formula câteva din reperele concepției poetului și modul în care acestea s-au concretizat în poezie:

1. Istoria este văzută sub aspect eroic: invocația, figură retorică de debut al oricărui poem, induce un sentiment de măreție, de grandoare, ceea ce arată influența romantică, în care afirmația este întotdeauna hiperbolizată pentru a obține, în cadrul antitezei, contrastul pentru prezentul trăit de poet, „Neam Român... pururi stei de piatră, (pleonasm: stei = stâncă),...Neam viteaz, cu suflet mare...”.

2. Panteonul național cuprinde domnitori și regi încărcați cu virtuți alese – eroism, putere de sacrificiu, sentimentul justiției, caracter, hotărâre, bunătate, înțelepciune – susținuți în momente de cumpănă de către popor gata de a se dăruia cauzei nobile. Este expresia imaginarului colectiv, devenit imagini poetice, îndeosebi dinamice. Verbele: *a smulge* (steagul), *a răsuna* (codrii viilor Călugărene), *a sângera*; substantivele: *vijelie*, *vifor*, *alai*, *foc*, *flăcări*, *ropot*, *scrâșnet*; adjectivele: *năprasnic*, *neclintit*, *săraci*, *mânios* dau contur unui cod poetic în care măreția și înțeleștarea, lumina și binecuvântarea, lăcomia și bucuria, munții și apele, locurile de mari izbânzi sunt însemnele unei istorii în primul rând afective.

3. Condiția socială și lipsa recunoștinței ce li se cuvenea eroilor îl conduc pe poet la accente de revoltă; însă o revoltă a cuvintelor fără o adresă precisă: nicicând pentru poet prezentul trăit n-are motive de a fi încriminat. Un elan al clipei, o speranță izvorâtă dintr-o natură optimistă îl determină să aprecieze și prezentul său în aceiași termeni elogioși. Găsește în fiecare moment aniversar un prilej de a scrie elogii, de a reitera măreția faptelor și într-o imagine convențională de a aduce aminte de un „Neam Român de pretutindeni, zămislire ca de stâncă...”, „neam cu jale fără seamăn de amară și adâncă”, dar care neclintit „...întreg rămas la Suflet, în Credință și la datini”.

4. Identitatea națională și națiunea română sunt pentru Vasile Militaru, valorile care sunt legitimate de istorie și care își dau măsura în contemporaneitatea sa și în viitor.

Imperativele momentului trăit și le asumă și, voind a fi „cântăreț al neamului”, în mod real nu va ezita, luptând pentru eliberarea Basarabiei și Bucovinei. Este pasul de la istoria plăsmuită la istoria trăită. Din această perspectivă, poetul Vasile Militaru este exemplar.

Referințe

- [1] Mihail Kogălniceanu, *Despre literatură*, București, E.S.P.L.A., 1956, p.57-58.
- [2] Tudor Vianu, *Romantismul ca formă de spirit*, în G. Călinescu, Matei Călinescu, Adrian Marino, Tudor Vianu, *Clasicism, baroc, romantism*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1971, p.290 și urm.
- [3] N. Iorga, *Împotriva clevetitorilor*, apud Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, Editura Minerva, 1971, p.300.
- [4] G. Ibrăileanu, *Scriitori și curente*, în *Viața Românească*, I, 1906, apud Z. Ornea, *Poporanismul*, București, Editura Minerva, 1972, p.406.

- [5] Lucian Boia, *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune*, București, Editura Humanitas, 1998, p.25.
- [6] *Ibidem*, p.7.
- [7] Daniela Roventă-Frumușani, *Semiotică, societate, cultură*, Iași, Editura Institutul European, 1999, p.105.
- [8] Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului*, București, Editura Saeculum I.O; Editura Vestala, 1999, p.103.
- [9] *Ibidem*.
- [10] Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Editura Humanitas, 1997, p.239.
- [11] Lucian Boia, *Op.cit.*, p.246.

Bibliografie

- Lucian Boia, *Jocul cu trecutul. Istoria între adevăr și ficțiune*, București, Editura Humanitas, 1998, p.25.
- Lucian Boia, *Istorie și mit în conștiința românească*, București, Editura Humanitas, 1997, p.239.
- G. Ibrăileanu, *Scriitori și curente*, în *Viața Românească*, I, 1906, apud Z. Ornea, *Poporanismul*, București, Editura Minerva, 1972, p.406.
- N. Iorga, *Împotriva clevetitorilor*, apud Z. Ornea, *Sămănătorismul*, București, Editura Minerva, 1971, p.300.
- Mihail Kogălniceanu, *Despre literatură*, București, E.S.P.L.A., 1956, p.57-58.
- Daniela Roventă-Frumușani, *Semiotică, societate, cultură*, Iași, Editura Institutul European, 1999, p.105.
- Tudor Vianu, *Romantismul ca formă de spirit*, în G. Călinescu, Matei Călinescu, Adrian Marino, Tudor Vianu, *Clasicism, baroc, romantism*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1971, p.290 și urm.
- Mircea Vulcănescu, *Războiul pentru întregirea neamului*, București, Editura Saeculum I.O; Editura Vestala, 1999, p.103.

